

60-72 Aylık Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Benlik Algılarının Bazı Değişkenler ve Motivasyon Düzeyi İle İlişkisinin İncelenmesi¹

An Investigation of Relationship Between 60-72-Month Early Childhood Children's Self-Concept and Some Variables, and Children's Motivation Levels

Arş. Gör. Sare TÜRKMEN

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı. e-posta: sare.turkmen@erdogan.edu.tr , Rize/Türkiye

Doç. Dr. Saide ÖZBEY

Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı. e-posta: saideozbey@gmail.com, Ankara/Türkiye

ÖZET

Bu araştırma 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının benlik algılarının çeşitli değişkenler ve çocukların motivasyon düzeyleri ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2017-2018 Eğitim Öğretim yılında Trabzon ilinin Ortahisar merkez ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır. Evrenden tesadüfi küme örnekleme formülü kullanılarak belirlenen 300 çocuk örneklemini oluşturmaktadır. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “Genel Bilgi Formu”, “Demoulin Benlik Algısı Ölçeği” ve “Okul Öncesi Çocuklar İçin Motivasyon Ölçeği (DMSQ18)” aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda; çocukların benlik algılarının kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitim süresi, aile türü, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu, annenin mesleği ve babanın mesleği değişkenlerine göre farklılık gösterdiği ($p<0.05$); cinsiyet değişkenine göre ise farklılık göstermediği saptanmıştır ($p>0.05$). Ayrıca çocukların benlik algıları ile motivasyon düzeyleri arasında anlamlı, pozitif ve orta düzeyde ilişki saptanmıştır. Bu durumda olumlu benlik algısına sahip, kendini tanıyan, yapabileceklerinin farkında olan çocukların motivasyon düzeylerinin de yüksek olduğu yorumu yapılabilir.

Anahtar Sözcükler: okul öncesi, çocuk, benlik algısı, motivasyon

ABSTRACT

The study is conducted to investigate the relationships between 60-72-month early childhood children's self-concept and some variables, and children's motivation levels. In this study, relational screening model which is among quantitative research designs is used. Population of the study is 60-72-month children who attend the nursery classes of elementary schools and independent kindergartens at Trabzon province's Ortahisar central district at 2017-2018 academic year. The sample consists of 300 children who are selected from population with random cluster sampling formula. Data are collected via “General Information Form”, “Demoulin Self-Concept Scale” and “The Dimensions of Mastery Questionnaire(DMQ18)”. At the end of the study; it is found that children's self-concept differs by number of siblings, birth order, duration of early childhood education, family type, education level of mother, education level of father, mother's employment status, mother's and father's occupation ($p<0.05$); but do not differ by gender variable ($p>0.05$). Furthermore, a positive and medium-level relationship has been detected between children's self-concept and motivation levels.

Keywords: preschool, child, self-concept, motivation

¹ Bu çalışma Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde Doç. Dr. Saide ÖZBEY danışmanlığında Sare TÜRKMEN tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Bu çalışma 2-4 Mayıs 2018 tarihinde Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi tarafından düzenlenen “Uluslararası Geleceğin Eğitimine Bakış” konferansında sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

1.GİRİŞ

Bireylerin, deneyimleri ile birlikte mevcut ilgi ve ihtiyaçları kendilerine özgü kimliklerini oluşturmaktadır (Erikson, 1968). Kimlik oluşumunda kimliğin “kendine özgü” kısmının nasıl şekilleneceği kişinin benliğine ve benliğini anlamlandırma şekli olan benlik algısına bağlıdır. Literatürde benlik kavramına ilişkin ortak bir tanım bulunmasa da var olan tanımlar incelendiğinde benlik, bireyin kendini algılama şekli ve çevre ile iletişimde aldığı geri bildirimler ile bu geribildirimlere verdiği değer toplamından oluşmaktadır (Delikoyun, 2017; Ferro, Ferro&Boyle 2012; Taylor, Peplau & Sears, 2010). Benlik algısı ise tecrübe ve gözlem ile oluşan öznel değer yargılarıdır (Demoulin, 2000).

Benlik algısının oluşması; bireyin kendinin ve etrafının farkında olmasını, fark ettiği durumları incelemesini, çevre ile iletişimini analiz ederek değerlendirmesini gerektiren ve bu değerlendirme sonuçlarına göre davranışları düzenleyen, kendi içinde çok işlevsel bir mekanizmanın ürünüdür. Bu mekanizma, annesinden ayrı bir birey olduğunu algılayan bebeğin “ben” ve “öteki” ayrımı yapabilmesi ile başlar (Harter 2015; Turaşlı, 2006). Bu ayrım ile birlikte bebek “öteki” şemasında bulunan çevreyi keşfetmeye yönelir. Bebek yaşamının ilk yıllarında çevre içerisinde kendini, “öteki” şeması içinde “ben” kavramının yerini anlamaya çalışır. Varlığını konumlandırdıktan sonra sosyal çevre içindeki rolünü, ilgilerini, kişisel özelliklerini keşfetmeye yönelir. Oynadığı oyunlar ile hayatın içinde gözlemlediği sosyal rolleri taklit eder ve kendi rolünü anlamaya çalışır. Okul öncesi dönemde, süreç devam ederken, çocukların başlangıçta ilkel bir şekilde algıladığı benliğini ve benlik algısının detaylandırıldığı görülür. Çocuklardan sevdikleri ve sevmedikleri durumlar, bazı tanımlar, örnek verilen bir durumda nasıl hissedecekleri gibi soruların cevabını alınabilir (Yaralı, 2015). Benlik algısı, gelişimsel dönemlere göre farklı yönelimler ve bu yönelimlerin ardından oluşturulan öznel değerler ile şekillense de yapılan araştırmalar göstermektedir ki olumlu benlik algısının oluşmasında erken çocukluk dönemi en önemli dönemdir. Bu dönemdeki yaşantılar kişinin kendini algılama ve değerlendirme sürecinin temelidir ve sonraki gelişim dönemleri üzerinde etkilidir (Turaşlı, 2014). Bu dönemde olumlu ve gerçekçi benlik algısı geliştirmeyi en çok etkileyen etmenlerin başında çocuğun ilk sosyal çevresi olan ailesi gelmektedir. Ailelerin çocuklarını yetiştirirken duydukları koşulsuz sevgiyi yansıtması ve çocuğa olumlu yaşantılar sunması çocukla güvenli bağlanmayı sağlayacak ve çocuğa değerli olduğu bilincini geliştirecektir (Rogers, 1995; Verschueren, Doumen, & Buyse, 2012). Çocuğun çevreyi güvenilir olarak algıladığı, önemsendiğini hissettiği, duygularını ifade edebildiği, küçük yaştan itibaren birey olarak kabul gördüğü bir ortamda büyümesi benlik algısının olumlu olmasını sağlar. Olumlu bir benlik algısına sahip çocuklar kendine değer verir. İlgilendikleri konuların üzerine düşer, başarısız olduğunda veya karşılaşılan bir zorlukta pes etmez, kendini motive ederek sebat ve azim gösterir. Yaptıkları işten keyif alır ve doyum sağlar. Yapılan araştırmalar olumlu benlik algısına sahip çocukların daha yaratıcı olduğunu, daha açık fikirli, daha sosyal, daha meraklı, yaşamdan keyif alan ve kaygı düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermektedir (Rogers, 1995; Sadhwani, 2012). Olumsuz benlik algısı geliştiren bireyler ise hayata motive olamama, kendini değersiz ve yetersiz görme eğilimindedir. Başarısız olmaktan korktuğu için işe başlamama veya pes etme, kısa sürede sıkılma davranışı gösterebilmektedir (Zakaria & Tahar, 2017). Olumsuz benlik algısı geliştiren bireyler davranışlardaki anlamı kavrayamama, önyargı ile yaklaşma, ne yapacağını bilmeme, karar verememe, harekete geçememe, toplumsal ortamlarda gerginlik ve beceriksizlik hissederek iletişim kurmakta zorlanma sorunları yaşamaktadır (Demoulin, 19998; Şahin, 2015).

Yaşamın ilk anlarından itibaren benlik algısını oluşturmak için benliği keşfetme ve anlamaya yönelik girişimler içsel bir güç ile açığa çıkmaktadır. İçsel güç; fizyolojik ihtiyaçları karşılanması ve hayatta kalma ile başlayıp ihtiyaçlar karşılandıkça yeni ihtiyaçlara ve yeni ihtiyaçlardan doyum sağlamaya yönelmektedir. Bu süreç olağanlığı nedeniyle yaşamın doğal akışı olarak algılanmakta, doğal akış içindeki doyumlar ve oluşturulan değerler ile benlik algısı oluşturulmaktadır. Oysaki bu olağanlık biyolojik temelleri olan içsel motivasyon sayesinde (Maslow, 1970). Bireyleri hayatta kalmak için fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasına yönelten de yaptığı işten doyum sağlamaya yönelik eylemlerini yönlendiren de aynı içsel güçtür. Merak ve merak sonucu başlatılan keşifler, karşılaşılan olumsuz

durumlar karşısında mücadele etme, duruma odaklanma, yaptığı içten keyif alma içsel motivasyonun günlük yaşantıdaki yansımalarıdır. Bireylerin hedef, çaba, amaca ulaşmak arzusu ve olumlu tutum ile oluşturduğu davranışlar (Gardner,1985) ve bu davranışlarla meşgul oldukları enerji seviyeleri (Mokrova, 2012) motivasyon, ilginç veya keyif verici olması nedeniyle kişinin doğasında var olan doyumlar için yaptıkları eylemler ise içsel motivasyon olarak tanımlanmaktadır (Ryan & Deci, 2000). İçsel motivasyonun temeli merak, merakı tatmin etme ve kişinin sadece kendi doyumunu için harekete geçmesidir (Covington & Müeller, 2001). Motivasyon düzeyi; eylemlerini seçilmesi ve yönlendirilmesi, potansiyelin gerçekleştirilmesi için çaba sarf edilmesi açısından önemlidir (Wigfield, Eccles, Roeser & Schiefele, 2008). İçsel motivasyonla başlatılan eylemlerin yerini ödüller, cezalar ve pekiştiriciler aldığına çocuğa kendini tanıma, kişisel ilgi ve merakının peşine düşmek yerine dışardan gelen uyarıcılara göre eylemleri ve hayatı düzenleme öğretilmektedir. Kendini içsel doyumuna göre değerlendirmeyen çocuklar çevrenin değerlendirmesi ile kendine değer biçmekte, benlik algılarını yalnızca çevreden aldığı geri bildirimlere göre şekillendirmektedir. Ödül alabildiği kadar başarılı, ceza aldığı kadar başarısız olduğunu, dıştan gelen uyarıcılar olmadığına hareket geçmenin gereksiz olduğunu düşünmektedir. Aktif, mutlu ve doyumuna ulaşan bireyler; aktif olmak için ölçütler barındıran, yaptıkları işten zevk almayan, başarısız olması kaygısı taşıyan, doyum sağlamayan, çabuk sıkılan bireylere dönüşmektedir. Bu durum bireylerin olumsuz benlik algısı geliştirmesine neden olmaktadır. Alanyazın incelendiğinde 60-72 aylık çocukların benlik algılarını çeşitli değişkenlere göre inceleyen çalışmalar mevcut olsa da benlik algısının gelişmesinde ailenin rolünü ele alarak ve motivasyon ile benlik algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın literatürdeki bu boşluğu dolduracağı düşünülmektedir. Bu çalışma okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların benlik algılarının bazı değişkenler ve çocukların motivasyon düzeyleri ile ilişkisini incelenmeyi amaçlanmaktadır. Bu amaçla şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların benlik algıları cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam etme süresi, okul türü, aile türü, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, annenin çalışma durumu, annenin mesleği, babanın mesleği ve sosyoekonomik düzey değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

2- Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların benlik algıları ile motivasyon düzeyleri arasındaki ilişki manidar mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nicel araştırma desenlerinden korelasyonel (ilişkisel) tarama yöntemleri kullanılmıştır. Korelasyonel tarama, iki ya da daha fazla değişken arasındaki birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeye yardımcı olmaktadır (Karasar, 2014).

Evren ve Örneklem

Araştırmada 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Trabzon ili Ortahisar ilçesinde bulunan resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden 60-72 aylık çocuklar evreni, evren içerisinden tesadüfi küme örnekleme yöntemiyle seçilmiş olmak üzere toplam 300 çocuk örnekleme oluşturmaktadır. Örnekleme alınan çocukların 150'si erkek 150'si kızdır ve 257'si bağımsız anaokulunda 43'ü ilköğretim okullarına bağlı anasınıfında eğitim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen "Genel Bilgi Formu", "Okul Öncesi Çocuklar İçin Motivasyon Ölçeği(DMQ18)" ve "Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu

“Genel Bilgi Formu”; cinsiyet, doğum sırası, kardeş sayısı gibi çocukların demografik özelliklerine ilişkin bilgileri içermektedir.

DeMoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği (DeMoulin Self-Concept Developmental Scale)

“DeMoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Ölçeği”; 1995-1998 yılları arasında Dr. Donald DeMoulin tarafından 5-6 yaş grubu çocuklar için bir değerlendirme aracı olarak geliştirilmiş 29 maddelik likert tipi bir ölçektir. (Turaşlı ve Zembat 2013). Ölçeğin Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması Kuru-Turaşlı (2006) tarafından yapılmıştır. Ölçek *öz yeterlilik* ve *özsaygı* alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği, Cronbach Alfa, Spearman tekniklerinde 0.885, Guttman’da 0.880’dir. Ölçek her çocuğa bireysel uygulanmaktadır. (DeMoulin, 2001, p. 118 akt. Kuru-Turaşlı, 2014).

Okul Öncesi Çocuklar İçin Motivasyon Ölçeği (DMQ18)

Okul Öncesi Çocuklar için Motivasyon Ölçeği (DMQ18) Morgan, Maslin-Cole, Harmon, Busch-Rossnagel, Jennings, Hauser-Cram, ve Brockman tarafından 1993 yılından beri geliştirilme çalışmalarına devam edilen bir ölçektir. Morgan ve Jozsa (2015) tarafında revize edilmiş ölçeğin DMQ18 versiyonunun Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Özbey ve Dağlıoğlu (2017) tarafından yapılmıştır.

2015 yılında revize edilen Okul Öncesi Motivasyon Ölçeği (DMQ18) *Bilişsel Sebat, Kaba Motor Sebat, Yetişkinlerle Sosyal Sebat, Çocuklarla Sosyal Sebat, Üst Düzey Memnuniyet, Olumsuz Tepki Ve Genel Yeterlilik* olmak üzere 7 alt ölçekten ve 39 maddeden oluşmaktadır. Faktörlerdeki maddelerin yük değeri .51 ile .94 arasında değişmektedir. Ölçeğin Alpha güvenilirlik kat sayıları .84 ile .91 arasında değişmektedir. Ölçeğin Spearman Brown İki Yarı Test güvenilirliği katsayıları ise .77 ile .90 arasında değişmektedir. (Özbey, 2017).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Örneklemin normal dağılım göstermemesi nedeniyle çalışmada nonparametrik testler kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde 60-72 aylık çocukların benlik algılarının çocukların cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, okul öncesi eğitime devam süresi, okul türü, aile türü, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi, annenin çalışma durumu, annenin mesleği, babanın mesleği ve sosyoekonomik düzey ile çocukların motivasyon düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Benlik Algısı X Cinsiyet

Tablo 1. Çocukların Cinsiyete Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz-yeterlik	Kız	150	146,01	21902,00	10577,00	,369
	Erkek	150	154,99	23248,00		
Öz-saygı	Kız	150	144,52	21677,50	10352,50	,230
	Erkek	150	156,48	23472,50		
Ölçek Toplam	Kız	150	145,27	21791,00	10466,00	,296
	Erkek	150	155,73	23359,00		

Tablo 1 incelendiğinde, cinsiyete göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği alt boyutları olan öz-yeterlik ve öz-saygı ile ölçeğin tamamından elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık bulunmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Benlik Algısı X Kardeş Sayısı

Tablo 2. Çocukların Kardeş Sayısına Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Kardeş sayısı	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Öz-yeterlik	1	85	170,39	3	9,891	.020*	3<1
	2	123	152,33				4 ve üzeri <1
	3	67	129,06				
	4 ve üzeri	25	131,34				
Öz-saygı	1	85	172,82	3	11,347	.010*	3<1
	2	123	150,96				4 ve üzeri <1
	3	67	127,78				
	4 ve üzeri	25	133,22				
Ölçek Toplam	1	85	173,36	3	11,970	.007*	3<1
	2	123	151,16				4 ve üzeri <1
	3	67	126,65				
	4 ve üzeri	25	133,44				

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 2 incelendiğinde, kardeş sayısına göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin alt boyutları ile ölçeğin tamamından elde ettikleri puanlar arasında anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı farklılık “1 kardeşe sahip olan çocukların” lehinedir.

Benlik Algısı X Doğum Sırası

Tablo 3. Çocukların Doğum Sırasına Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Doğum sırası	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Öz-yeterlik	1	143	167,64	3	10,830	.013*	2<1
	2	105	134,88				
	3	38	137,32				
	4 ve üzeri	14	128,39				
Öz-saygı	1	143	164,58	3	8,355	.039*	2<1
	2	105	142,38				3<1
	3	38	125,57				
	4 ve üzeri	14	135,29				
Ölçek Toplam	1	143	167,45	3	10,515	.015*	2<1
	2	105	136,16				3<1
	3	38	133,17				
	4 ve üzeri	14	131,89				

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3 incelendiğinde, doğum sırasına göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin alt boyutları ile ölçeğin tamamından elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı farkın “ilk çocukların” lehinedir.

Benlik Algısı X Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etme Süresi

Tablo 4. Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Sürelerine Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Okul öncesi eğitime devam etme süresi	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz-yeterlik	1 yıl	173	126,29	21848,00	6797,00	.000*
	2 yıl ve üzeri	127	183,48	23302,00		
Öz-saygı	1 yıl	173	131,63	22772,00	7721,00	.000*
	2 yıl ve üzeri	127	176,20	22378,00		
Ölçek Toplam	1 yıl	173	126,54	21891,50	6840,50	.000*
	2 yıl ve üzeri	127	183,14	23258,50		

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 4 incelendiğinde, okula devam süresine göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin alt boyutları ile ölçeğin tamamından elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı farklılık okul öncesi eğitime “2 yıl ve üzeri” devam eden çocukların lehinedir.

Benlik Algısı X Okul türü

Tablo 5. Çocukların Okul Türüne Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Okul türü	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz-yeterlik	Bağımsız anaokulu	257	166,99	42917,00	1287,00	.000*
	İlkokullara bağlı anasınıfı	43	51,93	2233,00		
Öz-saygı	Bağımsız anaokulu	257	163,23	41949,00	2255,00	.000*
	İlkokullara bağlı anasınıfı	43	74,44	3201,00		
Ölçek Toplam	Bağımsız anaokulu	257	166,67	42834,00	1370,00	.000*
	İlkokullara bağlı anasınıfı	43	53,86	2316,00		

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 5 incelendiğinde, okul türüne göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin alt boyutları ile ölçeğin tamamından elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı farklılık “bağımsız anaokuluna” devam eden çocuklar lehinedir.

Benlik Algısı X Aile Yapısı

Tablo 6. Çocukların Aile Yapısına Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Aile Yapısı	n	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz-yeterlik	Tam aile	274	152,15	41689,00	3110,00	,284
	Parçalanmış aile	26	133,12	3461,00		
Öz-saygı	Tam aile	274	153,86	42158,00	2641,00	.028*
	Parçalanmış aile	26	115,08	2992,00		
Ölçek Toplam	Tam aile	274	153,06	41937,50	2861,50	,097
	Parçalanmış aile	26	123,56	3212,50		

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 6 incelendiğinde, aile yapısına göre çocukların öz-yeterlik alt boyutundan elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunmadığı (p>0,05), öz-saygı alt boyutundan ve DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin tamamından elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı farklılık “tam aile”ye sahip çocuklar lehinedir.

Benlik Algısı X Annenin Öğrenim düzeyi

Tablo 7. Çocukların Anne Öğrenim Düzeyine Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Annenin öğrenim düzeyi	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Öz-yeterlik	İlkokul	27	92,09	4	59,026	.000*	İlkokul<Lisans
	Ortaokul	47	110,62				
	Lise	96	129,53				
	Ön lisans	26	202,00				
	Lisans	104	190,17				
Öz-saygı	İlkokul	27	121,41	4	22,580	.000*	İlkokul<Lisans
	Ortaokul	47	127,55				
	Lise	96	133,95				
	Ön lisans	26	168,50				
	Lisans	104	179,20				
Ölçek Toplam	İlkokul	27	101,80	4	48,679	.000*	İlkokul<Lisans
	Ortaokul	47	114,34				
	Lise	96	129,24				
	Ön lisans	26	188,58				
	Lisans	104	189,59				

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 7 incelendiğinde anne öğrenim düzeyine göre çocukların öz-yeterlik alt boyutundan elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı farklılık annesi önlisans ve lisans mezunu olan çocuklar ile annesi ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan çocuklar

arasında önlisans ve lisans mezunu anneye sahip olan çocuklar lehinedir. Annesi ilkökul mezunu olan çocuklar ile annesi lise mezunu olan çocuklar arasında annesi lise mezunu olan çocuklar lehinedir.

Çocukların anne öğrenim düzeyine göre öz-saygı alt boyutundan elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir ($p<0,05$). Anlamlı farklılık annesi lisans mezunu olan çocuklar ile annesi ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan çocuklar arasında lisans mezunu anneye sahip olan çocuklar lehinedir. Benzer şekilde annesi ön lisans mezunu olan çocuklar ile annesi ortaokul mezunu olan çocuklar arasında annesi ön lisans mezunu olan çocuklar lehinedir.

Son olarak çocukların anne öğrenim düzeyine göre DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin tamamından elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir ($p<0,05$). Anlamlı farklılık annesi önlisans ve lisans mezunu olan çocuklar ile annesi ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan çocuklar arasında önlisans ve lisans mezunu anneye sahip olan çocuklar lehinedir.

Benlik Algısı X Baba öğrenim Düzeyi

Tablo 8. Çocukların Baba Öğrenim Düzeyine Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Babanın öğrenim düzeyi	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Öz-yeterlik	İlkokul	17	103,88	4	52,378	.000*	İlkokul<Lisans
	Ortaokul	26	81,69				Ortaokul<Lisans
	Lise	119	132,49				Lise<Lisans
	Ön lisans	20	148,00				Önlisans<Lisans
	Lisans	118	190,97				
Öz-saygı	İlkokul	17	114,06	4	25,456	.000*	İlkokul<Lisans
	Ortaokul	26	104,10				Ortaokul<Lisans
	Lise	119	138,43				Lise<Lisans
	Ön lisans	20	147,70				
	Lisans	118	178,62				
Ölçek Toplam	İlkokul	17	106,71	4	45,729	.000*	İlkokul<Lisans
	Ortaokul	26	87,37				Ortaokul<Lisans
	Lise	119	133,25				Lise<Lisans
	Ön lisans	20	147,48				
	Lisans	118	188,63				

* $p<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 8 incelendiğinde baba öğrenim düzeyine göre çocukların öz-yeterlik alt boyutundan elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir ($p<0,05$). Anlamlı farklılık babası lisans mezunu olan çocuklar ile babası ilkökul, ortaokul, lise ve ön lisans mezunu olan çocuklar arasında lisans mezunu babaya sahip olan çocuklar lehinedir.

Benzer şekilde baba öğrenim düzeyine göre çocukların öz-saygı alt boyutundan ve DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin tamamından elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir ($p<0,05$). Anlamlı farklılık babası lisans mezunu olan çocuklar ile babası ilkökul, ortaokul ve lise mezunu olan çocuklar arasındaki fark lisans mezunu babaya sahip olan çocuklar lehinedir.

Benlik Algısı X Annenin çalışma durumu

Tablo 9. Çocukların Annenin Çalışma Durumuna Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Annenin çalışma durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Öz-yeterlik	Çalışıyor	145	180,83	26220,00	6840,00	.000*
	Çalışmıyor	155	122,13	18930,00		
Öz-saygı	Çalışıyor	145	172,52	25015,00	8045,00	.000*
	Çalışmıyor	155	129,90	20135,00		
Ölçek Toplam	Çalışıyor	145	179,43	26017,00	7043,00	.000*
	Çalışmıyor	155	123,44	19133,00		

* $p<0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 9 incelendiğinde, annenin çalışma durumuna göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin alt boyutları ile ölçeğin tamamından elde ettikleri puanlarda anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir ($p<0,05$). Anlamlı farklılık “çalışan” anneye sahip çocukların lehinedir.

Benlik Algısı X Annenin Mesleği

Tablo 10. Çocukların Anne Mesleğine Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Annenin mesleği	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Öz-yeterlik	Profesyonel meslekler	59	193,47	5	40,847	.000*	Çalışmıyor < Profesyonel meslekler
	Yarı profesyonel meslekler	36	180,94				Çalışmıyor < Yarı Profesyonel meslekler
	Memur	16	192,41				Çalışmıyor <Memur
	Esnaf/serbest meslek	15	172,80				Çalışmıyor < Esnaf/serbest meslek
	İşçi	18	138,56				İşçi < Profesyonel meslekler
Öz-saygı	Çalışmıyor	156	122,16				
	Profesyonel meslekler	59	178,57	5	23,198	.000*	Çalışmıyor < Profesyonel meslekler
	Yarı profesyonel meslekler	36	174,49				Çalışmıyor < Yarı Profesyonel meslekler
	Memur	16	194,38				Çalışmıyor <Memur
	Esnaf/serbest meslek	15	165,87				
Ölçek Toplam	İşçi	18	141,89				
	Çalışmıyor	156	129,37				
	Profesyonel meslekler	59	192,03	5	39,123	.000*	Çalışmıyor < Profesyonel meslekler
	Yarı profesyonel meslekler	36	179,50				Çalışmıyor < Yarı Profesyonel meslekler
	Memur	16	198,38				Çalışmıyor < Memur
	Esnaf/serbest meslek	15	168,73				Çalışmıyor < Memur
	İşçi	18	134,17				İşçi < Profesyonel meslekler
	Çalışmıyor	156	123,32				İşçi < Memur

* $p < 0,05$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 10 incelendiğinde annenin mesleğine göre çocukların öz-yeterlik alt boyutundan elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Anlamlı fark annesi çalışmayan çocuklar ile annesi profesyonel mesleğe”, “yarı profesyonel mesleğe”, “Esnaf/serbest mesleğe” sahip ve “memur” çocuklar arasında anlamlı farklılık çalışan annelerin çocukları lehinedir. Ayrıca annesi “işçi” çocuklar ile annesi “profesyonel mesleğe” sahip olan çocuklar arasındaki farklılık annesi “profesyonel mesleğe” sahip olan çocuklar lehinedir.

Benzer şekilde annenin mesleğine göre çocukların öz-saygı alt boyutundan elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık görülmektedir ($p < 0,05$). Anlamlı fark annesi “çalışmayan” çocuklar ile annesi “profesyonel mesleğe”, “yarı profesyonel mesleğe” sahip ve annesi “memur” olarak çalışan çocukların puanları arasındaki fark çalışan annelerin çocukları lehinedir.

Son olarak annenin mesleğine göre DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin tamamından elde edilen puanlar anlamlı farklılık görülmektedir ($p < 0,05$). Anlamlı fark annesi “çalışmayan” çocuklar ile annesi “profesyonel mesleğe”, “yarı profesyonel mesleğe” sahip ve “memur” çocuklar arasındaki fark çalışan annelerin çocukları lehinedir. Ayrıca annesi “işçi” çocuklar ile annesi “profesyonel mesleğe” sahip çocuklar ve annesi “memur” çocuklar arasındaki fark annesi “profesyonel mesleğe” sahip çocuklar ve annesi “memur” çocuklar lehinedir.

Benlik Algısı X Babanın Mesleği

Tablo 11. Çocukların Babanın Mesleğine Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Babının mesleği	n	Sıra Ort.	Sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Öz-yeterlik	Profesyonel meslekler	80	190,19	5	36,538	.000*	Çalışmıyor < Memur
	Yarı profesyonel meslekler	46	153,55				Çalışmıyor < Profesyonel meslek
	Memur	34	161,37				İşçi < Profesyonel meslekler
	Esnaf/serbest meslek	70	142,26				Esnaf/serbest meslek < Profesyonel meslek
	İşçi	59	106,85				Yarı profesyonel meslek < Profesyonel meslek
	Çalışmıyor	11	102,05				İşçi < Esnaf/serbest meslek
Öz-saygı	Profesyonel meslekler	80	181,16	5	27,280	.000*	İşçi < Memur
	Yarı profesyonel meslekler	46	158,83				İşçi < Yarı profesyonel meslek
	Memur	34	162,12				Çalışmıyor < Profesyonel meslek
	Esnaf/serbest meslek	70	145,26				Çalışmıyor < Yarı profesyonel meslek
	İşçi	59	111,14				İşçi < Profesyonel meslek
	Çalışmıyor	11	101,32				İşçi < Yarı profesyonel meslek
						İşçi < Esnaf/serbest meslek	
						İşçi < Memur	
						Esnaf/serbest meslek < Profesyonel meslek	

Ölçek	Profesyonel meslekler	80	190,15	5	37,931	.000*	Çalışmıyor < Memur
Toplam	Yarı profesyonel meslekler	46	154,83				Çalışmıyor < Profesyonel meslek
	Memur	34	164,40				İşçi < Profesyonel meslek
	Esnaf/serbest meslek	70	141,11				İşçi < Yarı profesyonel meslek
	İşçi	59	106,00				İşçi < Esnaf/serbest meslek
	Çalışmıyor	11	99,50				İşçi < Memur
							Esnaf/serbest meslek < Profesyonel meslek
							Yarı profesyonel meslek < Profesyonel meslek

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 11 incelendiğinde babanın mesleğine göre çocukların öz-yeterlik alt boyutundan elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı fark babası “çalışmayan” çocuklar ile babası “memur” ve “profesyonel mesleğe” sahip çocuklar arasındaki farklılık çalışan babaya sahip çocuklar lehinedir. Ayrıca babası “profesyonel mesleğe sahip olan” çocuklar ile babası “işçi”, “esnaf/serbest mesleğe” ve “yarı profesyonel mesleğe” sahip çocuklar arasındaki fark babası “profesyonel” mesleğe sahip çocuklar lehinedir. Ayrıca babası “işçi” çocuklar ile babası “esnaf/serbest mesleğe sahip”, “memur” ve “yarı profesyonel mesleğe sahip” çocuklar arasındaki fark “işçi” olarak çalışan çocukların aleyhinedir.

Benzer şekilde babanın mesleğine göre çocukların öz-saygı alt boyutundan elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı fark babası “çalışmayan” çocuklar ile babası “profesyonel mesleğe”, “yarı profesyonel mesleğe” sahip ve “memur” çocuklar arasındaki farklılık babası çalışan çocuklar lehinedir. Ayrıca babası “işçi” çocuklar ile babası “profesyonel mesleğe”, “yarı profesyonel mesleğe” “esnaf/serbest mesleğe” sahip ve “memur” çocuklar arasındaki farklılık babası işçi olarak çalışan çocuklar aleyhinedir. Son olarak, babası “profesyonel mesleğe” sahip çocuklar ile babası “esnaf/serbest mesleğe” sahip çocuklar arasındaki fark babası “profesyonel mesleğe sahip olan” çocuklar lehinedir.

Sonuç olarak babanın mesleğine göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin tamamından elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı fark babası “çalışmayan” çocuklar ile babası “profesyonel mesleğe” sahip ve “memur” çocuklar arasındaki fark babası çalışan çocuklar lehinedir. Ayrıca babası “işçi” çocuklar ile babası “profesyonel mesleğe” “yarı profesyonel mesleğe”, “esnaf/serbest mesleğe” sahip ve “memur” çocuklar arasındaki farklılık babası işçi olarak çalışan çocuklar aleyhinedir. Son olarak, babası “profesyonel mesleğe” sahip çocuklar ile babası “esnaf/serbest mesleğe” ve “yarı profesyonel mesleğe” sahip çocuklar arasındaki fark babası “profesyonel mesleğe sahip olan” çocuklar lehinedir.

Benlik Algısı X Sosyoekonomik Düzey (SED)

Tablo 12. Çocukların Sosyoekonomik Düzeye Göre “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden Aldıkları Puanlara İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	SED düzeyi	n	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Anlamlı Fark
Öz-yeterlik	Düşük	168	120,40	2	53,725	.000*	Düşük<orta
	Orta	99	176,88				Düşük<yüksek
	Yüksek	33	224,56				Orta<yüksek
Öz-saygı	Düşük	168	130,56	2	26,526	.000*	Düşük<orta
	Orta	99	165,16				Düşük<yüksek
	Yüksek	33	208,03				Orta<yüksek
Ölçek Toplam	Düşük	168	122,30	2	49,186	.000*	Düşük<orta
	Orta	99	173,51				Düşük<yüksek
	Yüksek	33	225,03				Orta<yüksek

*p<0,05 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 12 incelendiğinde, sosyoekonomik düzeye (SED) göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinin alt boyutları ile ölçeğin tamamından elde ettikleri puanlar anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (p<0,05). Anlamlı farklılık Yüksek SED düzeyine sahip çocuklar ile orta SED ve düşük SED düzeyine sahip çocukların puanları arasındaki farklılık yüksek SED düzeyine sahip çocuklar lehinedir. Ayrıca orta SED düzeyine sahip çocuklar ile düşük SED düzeyine sahip çocukların puanları arasındaki farklılık orta SED düzeyine sahip çocuklar lehinedir.

Benlik Algısı X Motivasyon

Tablo 13. Okul Öncesi Çocuklar için Motivasyon Ölçeği alt boyutları ile DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği alt boyutları arasındaki Spearman sıra farkları Korelasyon Katsayısı Sonuçları ** Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

	Öz-yeterlik	Öz-saygı	DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği
Bilişsel Sebat	,552**	,438**	,540**
Kaba Motor Sebat	,580**	,455**	,568**
Yetişkinlerle Sosyal Sebat	,598**	,465**	,592**
Çocuklarla Sosyal Sebat	,517**	,410**	,508**
Üst Düzey Memnuniyet	,510**	,376**	,483**
Olumsuz Tepki	,486**	,390**	,481**
Genel Yeterlilik	,451**	,350**	,441**

Tablo 13 incelendiğinde “Okul Öncesi Çocuklar için Motivasyon Ölçeği” alt boyutları ile “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği” alt boyutları arasındaki ilişkiler anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olarak bulunmuştur. Öz yeterlik alt boyutu ile motivasyon ölçeğinde yer alan tüm alt boyutlar orta düzeyde ilişkili iken öz saygı alt boyutu “Bilişsel Sebat”, “Kaba Motor Sebat”, “Çocuklarla Sosyal Sebat” ve “Yetişkinlerle Sosyal Sebat” alt boyutları ile orta düzeyde ilişkili diğer alt boyutlarla ise düşük düzeyde ilişkilidir. Son olarak, motivasyon ölçeğinde yer alan alt boyutları ile “DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği”nden elde edilen toplam puanlar arasındaki ilişki anlamlı, pozitif yönde ve orta düzeydedir.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Çocukların cinsiyet değişkenine göre benlik algıları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır (Tablo 1). Sezer ve Koçyiğit (2017), Goni ve Bello, (2016), Demoulin (1998), Turaşlı (2006), Şeremet (2006), İkiz (2009), Dünder (2010) ve Yaralı (2015) da çalışmalarında çocukların benlik algılarının cinsiyete göre farklılık göstermediğini saptamıştır. Yavuz ve ark. (2016), Polat ve Akşin (2015) ve Şanlı (2012) ise erkek çocukların benlik algısı puanlarının kız çocuklarından daha yüksek olduğunu saptamıştır. Bununla beraber Sarıca (2010) ve Bosacki (2007), çalışmalarında kız çocukların benlik algılarının erkekler çocuklardan daha yüksek olduğunu saptamıştır. Çeşitli çalışmalarda farklı sonuçlara ulaşılması farklı kültür ve örneklemelerin sonuç üzerindeki etkisi olabilir.

Kardeş sayısı değişkenine göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinden ettikleri puanlar tek çocukların çocuklar lehine anlamlı farklılık göstermektedir (Tablo 2). Ebeveynlerin imkân ve ilgisini tek çocuğa yöneltmesi tek çocukların benlik algılarını olumlu etkilemiş olabilir. Literatürde kardeş sayısı değişkenine göre sınırlı çalışma bulunmaktadır ve bu araştırmanın bulgusunu destekler niteliktedir. Yine de sınırlı çalışma olması kardeş sayısı değişkenine yönelik genel bir kanıya varmayı mümkün kılmamaktadır.

Doğum sırası değişkenine göre çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinden ettikleri puanlar “1. sırada” doğan çocukların lehine anlamlı farklılık göstermektedir (Tablo 3). Literatürde doğum sırası değişkeninin çocukların benlik algılarında farklılığa yol açmadığına yönelik çalışmalar mevcuttur (Aral & Karaca, 2018; Şeremet, 2006).

Okul öncesi eğitim süresi değişkenine göre “2 yıl ve üzeri” okul öncesine devam eden çocukların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur (Tablo 4). Literatürde de okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi arttıkça çocukların olumlu benlik algılarının arttığı bulgusu desteklenmektedir (İkiz, 2009; Sarıca, 2010; Yaralı 2015). Örneğin Erbay (2008) okul öncesi eğitimi alan ve almayan ilkököl birinci sınıf öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini araştırdığı çalışmasında 4 yaşında okul öncesi eğitim almaya başlayan çocukların 6 yaşında okul öncesi eğitim almaya başladığı çocuklara göre paylaşma, yardım etme, grup çalışmalarına katılma, problem çözüme gibi sosyal becerilerinin daha fazla olduğunu bulgulamıştır. Görülmektedir ki okul öncesi eğitim yalnızca ilkökula hazırlık için önkoşul becerilerin kazanıldığı bir eğitim kademesi değil, çocukların fiziksel, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişiminin desteklediği eğitsel bir ortamdır. Bu bulgu okul öncesi eğitimin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Okul türü değişkenine göre bağımsız anaokuluna giden çocukların benlik algıları resmi ilkokulların anasınıfına devam eden çocuklara göre anlamlı derecede yüksektir (Tablo 5). Bağımsız anaokulları, okul bahçesinin yalnızca çocuklarına ait olması gibi pozitif fiziki koşullar, zengin materyal vb. imkanlar ile yalnızca okul öncesi dönem çocuklarına ait özel bir yapıdadır. Böyle bir ortamda çocukların benlik algısı olumlu etkilendiği söylenebilir.

Çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeği öz yeterlilik alt boyutu ve ölçek toplamında elde ettikleri puanlar aile türüne göre anlamlı farklılık göstermemektedir (Tablo 6). Ölçeğin öz-saygı boyutu için “tam aile”ye sahip çocuklar lehine anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Literatürde boşanmanın çocuklar üzerinde benlik algısı, uyum ve başarı düzeyleri üzerinde belığın bir etkisi olmadığını ortaya koyan çalışmalar (Esen, 2010;Mena, 2007;Winkle, 2010) olduğu gibi olumsuz etkilediğini bulgusuna sahip çalışmalar da mevcuttur (Şentürk, 2006). 1970’te çocukların %12’si tek ebeveynli aile yapısında yaşarken bu oran 2000’li yıllara gelindiğinde %30’a çıkmıştır (Lee, Kushner&Cho, 2007 akt. Altunbulak&Aydoğan, 2015). Türkiye’de boşanan ailelerin %56’sının çocuklu ailedir. Toplam hane halklarının %8,5’inde yalnız ebeveyn ve çocuklar yaşamaktadır (TÜİK, 2017). Bu durum boşanmanın toplumda kendine yer edinmiş, normalleşen bir toplumsal olay olduğunu göstermektedir. Literatürde farklı sonuçların olması boşanma kavramının toplumdaki normalleşme süresinin getirisi olabilir.

Öğrenim durumu değişkenine göre annesi lisans ve önlisans mezunu olan çocuklar ile babası lisans mezunu olan çocukların benlik algısı ölçeğinden elde ettikleri puanlar ebeveynleri diğer öğrenim düzeyinde olan çocuklardan daha yüksektir (Tablo 7-8). Eğitim seviyesi yüksek olan ebeveynlerin çocukları ile rahat sağlıklı iletişim kurması, çocuklarının gelişimlerine yönelik daha bilinçli olması bu durumun sebebi olabilir (Huerta vd. 2011; Polat&Akşin, 2015; Şeremet, 2006).

Çocukların DeMoulin Benlik Algısı ölçeğinden elde ettikleri puanlar annenin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir (Tablo 9) . Bu anlamlı farklılık “çalışan” anneye sahip çocuklar lehinedir. İş hayatı geniş bir sosyal çevre ve etkileşim ortamıdır. Annelerin iş hayatında bulunması sosyal-duygusal açıdan gelişmelerini, kendilerine yönelik yeterlilik ve başarı duygusu geliştirmelerini sağlamaktadır (Işık, 2016). Bu durumda annelerin olumlu benlik algısı oluşturmasını desteklerken çocuklara; kendine güvenen, anne ve çalışan rollerinde zevk alan, özdeşim kuracakları olumlu bir rol model sunar. Böylece çocukların olumlu benlik algısı geliştirmesinde etkili olduğu düşünülebilir.

Çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinden ettikleri puanlar annesi profesyonel mesleğe sahip çocuklar ve annesi memur olan çocuklar lehine anlamlı farklılık göstermektedir. Çalışan meslek grupları arasında annesi işçi olan çocuklar dezavantajlı durumdadır (Tablo 10). Bu durumun sebebi profesyonel mesleğe sahip ve memur bireylerin çalışma saatlerinin ve iş ortamının daha düzenli olmasından kaynaklanabilir. İş ortamı ve çalışma saatini rutini, annelerin ‘anne’ ve ‘çalışan’ rolleri sınırlarını belirlemede etkili olabilir. İşçi olarak çalışan annelerin değişen vardiya durumları, yoğun iş şartları çocuklarına vakit ayıramamalarına, ‘anne’ ve ‘çalışan’ rolü arasında sıkışmış, hayattan zevk almayan bireylere dönüşmelerine neden olabilir. Literatürde benlik algısı üzerinde ebeveynlerin meslek gruplarının etkisi, araştırmada yer aldığı gibi detaylı gruplara ayırarak inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Çocukların DeMoulin Benlik Algısı Ölçeğinden elde ettikleri puanlar babası “profesyonel mesleğe sahip olan” çocuklar lehine anlamlı farklılık göstermektedir (Tablo 11). Eğitim düzeyi yüksek olan bireyler çoğunlukla profesyonel bir meslek sürdürmekte, çocuklarının gelişimi ile ilgilenmekte, çocuğu ile iletişim kurma ve çocuğuna olumlu özellikler kazandırma eğilimi göstermektedir. Aynı zamanda ebeveynlerin mesleki profilleri ekonomik düzeylerini ve çocuğa sunduğu imkanları doğrudan etkilemektedir (Huerta vd., 2010). Eisenberg vd, (2005) tarafında 186 çocuk ve ebeveynleri ile altı yıl süren boylamsal bir çalışmada çocukların ebeveynleri ile olan ilişkileri ile dışa dönük olumlu benlik algısına yönelik davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocuğun dışa dönük daha az anti sosyal davranış sergilemesine, olumlu bir benlik algısı geliştirmesine etki ettiği görülmüştür. Gerçekleştirilen bu çalışmanın

sonuçlarında dikkat çekici noktası ebeveynlerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarda olumlu ilişki, güven ve benlik algısının arttığıdır.

Sosyoekonomik düzey (SED) değişkenine göre yüksek SED düzeyine sahip çocukların benlik algıları, orta ve düşük SED düzeyine sahip çocukların benlik algılarından daha yüksektir (Tablo 12). Literatür taraması sonucu elde edilen bulguların araştırma sonucunu desteklediği görülmektedir. Yavuz vd. (2016) ve Huerta vd., (2011) de yaptıkları çalışmalarda sosyoekonomik düzeyin benlik algısı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu ve yüksek sosyoekonomik düzeye sahip çocukların daha olumlu bir benlik algısı geliştirdiklerini saptamıştır. Bu durumun sebebi olarak sosyoekonomik düzeyin yaşam kalitesi, çevre ve sosyal ilişkiler başta olmak üzere insan hayatı üzerinde pek çok alanda belirleyici olması düşünülmektedir. Örneğin çocuklar için temiz ve kaliteli yaşam ortamı sunmaktan ebeveyn eğitimlerine, gıda ve tıbbi hizmetlere ulaşımdan zengin çevre olanaklarına kadar pek çok durumda sosyoekonomik düzey belirleyicidir.

60-72 aylık çocukların benlik algıları ile motivasyon düzeyleri arasında pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki bulunmuştur (Tablo 13). Bu durumda olumlu benlik algısına sahip, kendini tanıyan, yapabileceklerinin farkında olan çocukların motivasyon düzeylerinin de yüksek olduğu; kendine güvenmeyen, değersizlik inancı geliştiren düşük/olumsuz benlik algısına sahip çocukların motivasyonlarının düşük olduğu yorumu yapılabilir. Čerešník ve Čerešníková (2018) da yaptıkları çalışmada benzer sonuca ulaşmıştır. Benlik algısının oluşması ve gelişmesi fizyolojik ihtiyaçların karşılanarak doyum sağlanması için çaba göstermekle başlayıp yaşam boyu devam eden süreçtir. Süreç içinde doyumlar ile oluşturulan değerler benlik algısını oluştururken, doyuma ulaşma ve doyum için harekete geçme içsel motivasyon ile oluşturduğumuz eylemler aracılığıyla gerçekleşir. Merak etme, ilgi, sebat gösterme ve doyum için uğraşma, amacı için uğraşta bulunma ve bu uğraştan haz alma saf bir motivasyon ürünüdür. Aynı zamanda bu eylemler kendine değer veren, kendine güvenen, kendini tanıyan, yaptıkları işten keyif alan ve doyum sağlayan olumlu benlik algısına sahip bireylerin göstereceği davranışlardır. İçsel motivasyonla başlatılan eylemlerin yeriniz ödüller, cezalar ve pekiştireçler aldığına çocuğa kendini tanıma, kişisel ilgi ve merakının peşine düşme yerine dışardan gelen uyarıcılara göre eylemleri ve hayatı düzenleme öğretilmektedir. Aktif, mutlu ve doyuma ulaşan bireyler; aktif olmak için ölçütler barındıran, yaptıkları işten zevk almayan, başarısız olması kaygısı taşıyan, doyum sağlamayan, çabuk sıkılan bireylere dönüşmektedir. Bu durum bireylerin olumsuz benlik algısı geliştirmesine neden olmaktadır. Görülmektedir ki olumlu benlik algısının oluşturulması içsel motivasyonun desteklenmesi ile mümkündür.

5. ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçları dikkate alınarak aşağıdaki öneriler verilebilir;

Araştırma sonucuna göre öğrenim düzeyi yüksek olan anne-babaların çocuklarının benlik algıları daha olumludur. Bu sonuç olumlu benlik algısında ailenin rolü vurgulamaktadır. Anne-babalara kendilerini geliştirmelerine yönelik eğitimlerin oluşturulması ve bu eğitimlere katılımlarının sağlanması gerekmektedir. Bu eğitimlerin aile katılımı çalışması olarak geliştirilmesi konusunda okul öncesi öğretmenleri desteklenebilir.

Olumlu benlik algısı oluşturma ve içsel motivasyonu desteklemek amacıyla ailelere ve okul öncesi öğretmenlerine çeşitli konferans ve seminerler verilebilir. Öğretmenlere çocukların kişisel merakı ile başlattığı etkinliklere veya ilgilerine yönelik proje hazırlamaları yönelik eğitimler verilebilir. Çocukların olumlu benlik algısı geliştirme odaklı etkinlikler hazırlanması teşvik edilebilir. Eğitim ortamı ve öğretmenlerin, çocukların benlik algısı ve motivasyon düzeyine etkisini inceleyen çalışmalar yapılabilir. Okul Öncesi öğretmenlerinin çocukların benlik algılarını ve motivasyon düzeylerini geliştirmeye yönelik uygulamaları inceleyen nitel bir çalışma yapılabilir. Motivasyonu etkileyen değişkenleri belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

Altunbulak, C., & Aydoğan, İ. (2015). İlköğretim İkinci Kademedeki Boşanmış ve Tam Aileye Sahip Öğrencilerin Okul Başarıları ve Okulda Karşılaştıkları Problemlerin İncelenmesi. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(2), 75-102.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Atıf İndeksi, 1-360.

Bosacki, S. L. (2007). Children's understandings of emotions and self: are there gender differences?. Journal of Research in Childhood Education, 22(2), 155-172.

Čerešník, M., & Čerešníková, M. (2018). School Self-Concept of Children in the System of Lower Secondary Education in Slovakia-Comparison of Slovak and Roma Children. TEM Journal. 7(1), 211-218.

Delikoyun, D. (2017). Üniversite öğrencilerinde duygusal zekâ ve benlik saygısı arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep

Demoulin, D. F. (1998). In Practice: Reading Empowers Self-Concept. Kappa Delta Pi Record, 35(1), 31-33.

Demoulin, D. F. (2000). I like me: Enhancing self-concept in kindergarten-age children through active school/business partnerships. NAPS Communique, 27(8), 20-35.

Dündar, B. (2010). Okul öncesi dönem 6 yaş çocuklarının benlik algıları ile bilişsel performansları arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A., & Liew, J. (2005). Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study. Child development, 76(5), 1055-1071.

Erbay, E. (2008). Okul öncesi eğitim alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Erikson, E. (1968). Identity: Youth and crisis. New York: Norton.

Esen, H. (2010). Akyurt İlköğretim Okulunda Okuyan Parçalanmış ve Tam Ailelerden Gelen Öğrencilerin Aile İçi Durumları ve Okul Başarı Durumlarına İlişkin Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Ferro, M. A., Ferro, A. L. & Boyle, M. H. (2012) A systematic review of self-concept in adolescents with epilepsy. Journal of Pediatric Psychology, 37, 945–958.

Goni, U. & Bello, S. (2016). Parental socio-economic status, self concept and gender differences on students' academic performance in borno state colleges of education: Implications for counselling. Journal of Education and Practice, 7(14), 21-27.

Harter, S. (2015). The construction of the self: Developmental and sociocultural foundations. New York: Guilford

<https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=OZ2tCAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=The+construction+of+the+self:+Developmental+and+sociocultural+foundations.&ots=Wt9weHiPSL&sig=RLC->

lkimtxdGm67nw6MsHZAP6WI&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20construction%20of%20the%20self%3A%20Developmental%20and%20sociocultural%20foundations.&f=false adresinden erişilmiştir.

İkiz, H. (2009). 6 yaş grubundaki çocukların benlik algıları ile aile işlevleri arasındaki ilişkinin incelemesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Maslow, A. (1970). Motivation and personality. New York: Harper & Row. <http://faculty.spokanefalls.edu/InetShare/AutoWebs/kimt/maslow%20unmotiv%20beh.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Mena, E. (2007). The Effects of Divorce on Latino Children's School Performance (Doctoral dissertation, California State University, Long Beach).
- Özbey, S. & Dağlıoğlu, E.H. (2017). Adaptation study of the motivation scale for the preschool children (DMQ18). *International Journal of Academic Research*, 4(2), 2348-7666.
- Özbey, S. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarında motivasyon ve öz düzenleme becerileri üzerine bir inceleme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (65), 26-47
- Polat, Ö., & Akşin, E. (2015). A study of the relationship between self-concept and primary school readiness in 60-72 month-old children and the analysis of their primary school readiness and self-concept according to some variables. *European Journal of Research on Education*, 3(2), 14-21.
- Rogers, C. R. (1995). On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy. Houghton Mifflin Harcourt. http://s-f-walker.org.uk/pubsebooks/pdfs/Carl_Rogers_On_Becoming_a_Person.pdf
- Sadhvani, I. (2012). Effect of self-concept on adolescent depression. *Journal of Psychosocial Research*, 7(1), 147.
- Sarıca, Ö. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların benlik kavramlarının çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, H. (2015). Psikososyal gelişim temelli eğitim programının anasınıfına devam eden çocukların duygusal zekalarına ve problem çözme becerilerine etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şanlı, Z. S. (2012). Probleme dayalı altı aşamalı ders işleme modelinin anaokuluna giden 60-72 aylık çocukların benlik algılarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Sezer, T., & Koçyiğit, S. (2017). 48-72 Aylık çocukların benlik algıları ile duygusal düzenleme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. 5. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresinde sunulmuş bildiri, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şentürk, Ü. (2006). Parçalanmış aile çocuk ilişkisinin sebep olduğu sosyal problemler (Malatya uygulaması). Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Şeremet, E. Ö. (2006). Okul öncesi dönemi çocuklarının (5-6 yaş) kendilik algılarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., & Sears, D. O. (2010). Sosyal psikoloji. İmge Kitabevi.
- Turaşlı, N.. (2006). “6 Yaş Grubu Çocuklarda “Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı”nın Etkililiğinin İncelenmesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turaşlı, N., & Zembat, R. (2013). 6 Yaş grubu çocuklarda “benlik algısını desteklemeye yönelik sosyal-duygusal hazırlık programı”nın etkililiğinin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 2(2), 1-16.
- Turaşlı, N. (2014). Validity and Reliability of the DeMoulin Self-Concept Developmental Scale for Turkish Preschoolers. *Eurasian Journal of Educational Research*, 55, 55-72.

TÜİK (2017). İstatistiklerle Aile 2017. file:///C:/Users/TR/Downloads/%C4%B0statistiklerle_Aile_10.05.2018.pdf adresinden 23.12.2017 tarihinde erişilmiştir.

Verschueren, K., Doumen, S., & Buyse, E. (2012). Relationships with mother, teacher, and peers: Unique and joint effects on young children's self-concept. *Attachment & Human Development*, 14(3), 233-248.

Winkle, L. (2010). Do age at the time of parental divorce and gender impact academic performance among high school sophomores? (Doctoral dissertation, Capella University).

Yaralı, K. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının bilişsel tempolarına göre benlik algılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Yavuz, E. A., Güven, G., Bayındır, D., Sezer, T., & Yılmaz, E. (2016). Annelerin Çocuğunu Kabul Düzeyi İle Çocukların Benlik Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 1065-1081.

Zakaria, N. A., & Tahar, M. M. (2017). The Effects of Inclusive Education on the Self-Concept Of Students with Special Educational Needs. *Journal of ICSAR*, 1(1), 25-31.